

“OSHIQNOMA” TURKUMI DOSTONLARIDA POETONIMLAR LINGVOPOETIK VOSITA SIFATIDA

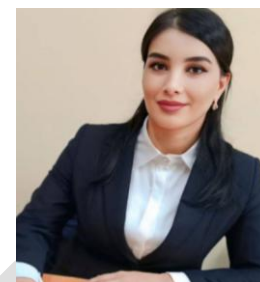
*Ro‘zimova Guli Shuhratovna, Abu Rayhon Beruniy nomidagi
Urganch davlat universiteti Filologiya va san‘at fakulteti O‘zbek
tilshunosligi kafedrasida o‘qituvchisi*

ПОЭТОНИМЫ КАК ЛИНГВОПОЭТИЧЕСКОЕ СРЕДСТВО В ПОСЛАНИЯХ СЕРИИ “ОШИКНОМА”

*Рузимова Гули Шухратовна, преподаватель кафедры
узбекского языкознания факультета филологии и искусств
Ургенчского государственного университета имени Абу
Райхона Беруни*

POETONYMS AS A LINGUISTOPOETICAL MEANS IN THE “OSHIQNOMA” SERIES OF EPISTLES

*Ruzimova Guli Shuhratovna, teacher of the Department of Uzbek
Linguistics, Faculty of Philology and Arts, Urgench State
University named after Abu Rayhon Beruniy*

<https://orcid.org/0000-0002-8139-4384>
grozimova7@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada “Oshiqnoma” turkumi dostonlarida qo‘llangan onomastik birliklarning lingvopoetik imkoniyatlari, badiiyati va ularning matn badiiy-estetik butunligini ta’minlashdagi o‘rnini aniqlash xususida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: Poetik onomastika, lingvopoetika, pretsedent birlik, nominativ vazifa, emotsional-ekspressivlik, antropoetonim, allyuziv nom.

Аннотация. В статье рассматриваются лингвопоэтический потенциал и художественность ономастических единиц, используемых в эпосах серии “Ошигнома”, а также их роль в обеспечении художественно-эстетической целостности текста.

Ключевые слова: Поэтическая ономастика, лингвопоэтика, прецедентная единица, номинативная функция, эмоционально-экспрессивность, антропоэтноним, аллюзивное имя.

Abstract. This article discusses the linguopoetic potential and artistry of onomastic units used in the epics of the “Oshiqnoma” series, as well as their role in ensuring the artistic and aesthetic integrity of the text.

Keywords: Poetic onomastics, linguopoetics, precedent unit, nominative function, emotional-expressiveness, anthropoethonym, allusive name.

KIRISH (ВВЕДЕНИЕ / INTRODUCTION). Bugungi kunda jahon tilshunosligida ham, o‘zbek tilshunosligida ham antroposentrik paradigma asosida onomastik tizimga yangicha yondashuv paydo bo‘lmoqda. Badiiy asarlardagi onomastik birliklarning emotsional-ekspressiv o‘ziga xosliklari dastlab “onomapoetika” termini ostida o‘rganilgan bo‘lib, bu yo‘nalishdagi dastlabki izlanishlar V.N.Mixaylov, E.B.Magazanik,

L.I.Kolokolova, S.I.Zinin kabi rus tilshunoslarining 1950–1970-yillardagi ilmiy tadqiqotlari bilan bog‘liq [13, 9, 8]. Ushbu ishlarda ko‘tarilgan masalalar XX asrning 90-yillaridan “poetik onomastika” termini ostida o‘rganila boshlandi. Jumladan, V.M.Kalinkinning doktorlik dissertatsiyasi [7:11] poetonimlar tadqiqiga oid bugungi aksariyat tadqiqotlarga nazariy manba vazifasini o‘tamoqda.

O'zbek tilshunosligidagi badiiy matnda qo'llangan til birliklarining lingvopoetik xususiyatlarini tadqiq va tahlil qilishga doir tadqiqotlar bevosita N.Mahmudov, I.Mirzayev, M.Yo'ldoshev, D.Xudoyberganova, D.Andaniyazova kabi olim-olimlar nomi bilan bog'liq [10.,11.,12.,6., 16., 5]. Ammo "Oshiqnoma" turkumi dostonlarida qo'llangan onomastik birliklarning lingvopoetik tahlil tamoyillari asosida maxsus tadqiqi yuzasidan hali deyarli ish qilinmagan. Folklor asarlarida qo'llangan har bir poetonim aqliy salohiyati, badiiy tafakkuri, madaniyatini rivojlantirishdagi hissasini aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Jumladan, "Oshiqnoma" turkumi dostonlarida qo'llangan onomastik birliklarning lingvopoetik tadqiqi haqida ham shu fikrni aytishimiz mumkin. Holbuki, ushbu dostonlarda qo'llangan onomastik metafora, allyuziv nom, "so'zlovchi" nom kabi lingvopoetik vazifalarda kelgan antroponim, toponim, umuman, onomalar yetarlicha topiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA (ЛИТЕРАТУРА И МЕТОДОЛОГИЯ / MATERIALS AND METHODS). Har qanday badiiy matnda ishlatilgan onomalar o'sha asar muallifi bo'lgan yozuvchi yoki shoirning, xalq og'zaki ijodi o'sha xalq til va lug'at boyligining tarkibiy qismi sanaluvchi nomlardan biror maqsadni ko'zlagan holda, samarali va o'rinli foydalanish qobiliyatini, o'ziga xos individual uslubini hamda ana shu onomalarlar bilan bog'liq diniy, tarixiy, etnografik va umuman, ensiklopedik bilimlari darajasini baholashda muhim hisoblanuvchi omillardan biri sifatida qaraladi. Xususan, "badiiy matnning onomastik ko'lam masalasi bevosita onomastik birliklarning lingvopoetik tadqiqi bilan bog'liq hodisadir. Bunda badiiy matndagi antroponim, toponim, zoonim, biblionim kabi onomastik birliklar jamligining asar g'oyaviy-badiiy yaxlitligiga ta'sir qilishi barobarida, matn butunligiga ham birdek xizmat qilishiga diqqat qilinadi. Qolaversa, badiiy matndagi onomastik birliklar matn ko'lamini, mazmun va uslubini shakllantiruvchi muhim vosita hisoblanadi [5.: 39]". Lekin shuni unutmaslik kerakki, badiiy matndagi har qanday onomastik birlik onomapoetikaning o'rganish obyekti bo'lavermaydi, ya'ni lingvopoetik tahlil jarayonida poetik aktuallashgan – poetik mazmun

bilan to'yintirilgan, badiiy-estetik ifoda nuqtai nazaridan xarakterli bo'lgan va muallif tomonidan maqsadli qo'llangan onomastik birliklarga onomapoetik tadqiq obyekti bo'la oladi. Badiiy matndagi bunday birliklar *antroponim*, *topopoetonim*, *zoopoetonim* va shu kabi terminlar bilan ifodalanadi [7.:14].

Ma'lumki, onomalar uzoq yillik tarixiy jarayon sifatida inson faoliyati, uning tadrijiy taraqqiyoti ko'zgusi hamda jamiyat haqida yetarli darajada tasavvur bera olish quvvatiga ega bo'lib, jamiyat hayotining turli qirralarini aks ettiruvchi o'ziga xos tizim hisoblanadi. Ayniqsa, antroponim va toponimlar nihoyatda rang-barang bo'lib, ular millat tafakkurining, muayyan xalq turmush tarzining, turli xil orzu va istaklarining tarjimoni sanaladi. Ya'ni antroponim va toponimlar shaxs va biror hududni nomlash, boshqalaridan farqlash vazifasidan tashqari ism sohibi va nominator(lar)ga munosabatni ham o'zida aks ettiradi. Ularning badiiy matndagi vazifasi faqatgina nomlash emas, balki ijodkorning "yashirin" yoki "oshkora" badiiy maqsadlarini ifodalashdir. Aytish mumkinki, nasriy yoki nazmiy asarlardagi "nomning tilsimini ochish, ma'nolarini belgilab berish katta amaliy ahamiyatga ega [15.:286]". Onomastik birliklarga lingvopoetik yondashuv esa ijodkor maqsadli qo'llagan onomalarning matn (asar) badiiy-estetik butunligini ta'minlashdagi o'rini aniqlash uchun xizmat qilishi lozim.

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ / DISCUSSION). "Oshiqnoma" turkumi dostonlari matnida real, tarixiy va mifologik antroponimlardan badiiy maqsadda foydalanish holati ko'p kuzatiladi. Bunday nomlar orqali, asosan, intertekstuallik yuzaga keladi. Jumladan, dostonlar matnida qo'llanib onomastik ko'lamidan o'rin olgan poetonimlar Qur'on, hadislarida tilga olingan payg'ambarlar, sahobalar, pirlar – diniy ahamiyatga molik shaxslar hayoti, karomati-yu faoliyatiga; xalq og'zaki ijodida ko'p uchrovchi qahramonlar taqdiriga, qolaversa, Sharq mumtoz adabiyoti ("Shohnoma", "Qobusnoma", "Guliston", "Bo'ston", "Xamsa" kabi), madaniyati va tarixiga oid faktlarga ishora qilib, dostonlar matnining mazmun jihatidan to'laqonli, badiiyat jihatidan yuksak bo'lishini ta'minlagan. Jumladan, "Oshiqnoma" rukni ostida 3-kitob bo'lib chiqqan majmuadan o'rin olgan "Yusuf va Axmad", "Layli va Majnun", "Gul va Sanobar" "Xorazm"

nashriyotida 2008-yil nashr qilingan. Ushbu nashrda 300 dan ortiq onomastik birlik qoʻllangan. Albatta, muayyan bir dostonda qoʻllangan nomlar miqdori hal qiluvchi ahamiyatga ega emas. Muhimi shundaki, dostonlarning turli janrlarida badiiy matnning asosiy qatlami bilan uygʻunlik hosil qilgan, uning ajralmas unsuriga aylangan onomastik birliklar miqdoridir. Dostonlar matnida qoʻllangan nomlar turli gʻoyaviy-badiiy vazifalarda kelib, onomastik birliklarning oʻziga xos “rangli tizim”ni tashkil qilgan. Bu oʻrinda poetonim darajasiga koʻtarilgan, yaʼni badiiy niyatni yoritishga xizmat qilgan onomastik birliklar sifatida *Rumi Qaysar, Hamza qizilbosh* kabi laqablarni; *Xizr Ilyos, Rustam, Ali, Abu Bakr, Umar, Usmon, Shohimardon* kabi oʻnlagan antroponimlarni; *Isfahon, Mashriq, Magʻrib, Misr*, kabi koʻplab toponimlarni; *Tavrot, Injil, Zabur Furqon* kabi bibliionimlarni, *Turna zoonimini* misol qilish mumkin.

Bunday poetonimlar ayrim ilmiy manbalarda “pretsedent birliklar” termini bilan izohlangan. Jumladan, D.Xudoyberganova bunday birliklarni “Muayyan til egalariga yaxshi tanish boʻlgan va ularning lisoniy xotirasida saqlanadigan, nutqiy faoliyatda qayta-qayta murojaat qilinadigan shaxs nomlari, barqaror soʻz birikmalari, jumlarlar hamda matnlar” sifatida taʼriflab, ushbu termin birinchi marta Y.N.Karaulov tomonidan tilshunoslikda qoʻllanganini qayd qiladi [16.: 87], shu bilan birga, bunday birliklar ichida “pretsedent nomlar”ning alohida oʻrin tutishini va ular ijodkor badiiy niyatini yoritishda muhim vosita boʻla olishini taʼkidlaydi.

NATIJALAR (PE3YJIBTATY / RESULTS).

“Oshiqnoma” dostonlaridagi badiiy tasvirning asosiy vositalaridan biri boʻlgan poetonimlarning oʻrni va xususiyatlarini tahlil qilish muhim ahamiyatga ega. Maʼlumki, adabiy matnlarda, xususan, nazmiy asarlarda boshqa soʻzlar kabi poetonimlar ham ekspressiv-uslubiy funksiyani bajarib keladi. Shu tufayli ularning badiiy adabiyotdagi lingvopoetik xususiyatini oʻrganish alohida nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Aytish mumkinki, har qanday asardagi poetonimlarning lingvopoetik xususiyatini oʻrganmasdan turib, asarning asl qiymatini va ahamiyatini belgilab boʻlmaydi.

“Oshiqnoma” dostonlari matnida poetonimlarning turli koʻrinishlari – teopoetonimlar (*Jabbor, Gʻaffor, Sattor* kabi), antroponimlar

(*Jamshid, Sulaymon, Siddiqi Usmon, Sulton Uvays* kabi), topopoetonimlar (*Kaʼba, Xoʻtan, Rum* kabi), mifopoetonimlar (*Axraman, Jamshud* kabi) shuningdek, geneologik jihatdan sof turkiy, arabiy, forsiy, qadimgi yunoncha, qadimgi yahudiycha apellyativlarga asoslanuvchi poetonimlar; tuzilishiga koʻra sodda va qoʻshma (murakkab) poetonimlar; semantik xususiyatlariga koʻra diniy, badiiy va real poetonimlar; uslubiy xoslanishiga koʻra nominativ vazifada kelgan va qoʻshimcha maʼno, yaʼni emotsional-ekspressiv maʼno yaratgan poetonimlar uchraydi.

Maʼlumki, badiiy asarda, xususan folklor asarda qoʻllanilgan barcha soʻz oʻziga xos tasviriy vosita hisoblanadi. Ammo bu birliklarning semantik va uslubiy maʼno ifodalash darajasi har xil boʻladi: neytral ekspressiv-emotsional maʼno va qoʻshimcha maʼno.

“Oshiqnoma” dostonlarida uchraydigan antroponimlarni lingvopoetik xususiyatiga koʻra ikki guruhga ajratish mumkin: 1) nominativ vazifada keluvchi antroponimlar; 2) maʼlum bir kontekstda oʻziga xos qoʻshimcha maʼnoni, ekspressiv-emotsional maʼnoni yaratuvchi antroponimlar.

Devonda nominativ vazifada qoʻllanilib, oʻziga xos vazifani bajaruvchi antroponimlar talaygina. Masalan: **Mustafo, Sulton Erhubbi, Fotima, Xadicha** va boshqalar. Lekin koʻpchilik antroponimlar har bir matnda oʻziga xos uslubiy maʼnoni ifodalab keladi. Jumladan, diniy va anʼanaviy antroponimlarning koʻpchiligi kontekstda alohida va oʻziga xos maʼnoni ifodalab keladi. Bu qoʻshimcha maʼno antroponimning nominativ vazifasida sezilmaydi, misra mazmuniga chuqur eʼtibor berilsagina uning mohiyati namoyon boʻladi. Bu holat xalq ogʻzaki ijodi namunalarida soʻz qoʻllashdagi mahoratiga bogʻliq holda yuzaga keladi, albatta. Baʼzi bir antroponimlar dostonida bir qancha lingvopoetik (uslubiy) maʼnoni ifodalaydi. Ushbu maʼno maʼlum matnga tegishli boʻlib, ismning lugʻaviy maʼnosidan oʻzaro farqlanadi va qahramonning obrazini, xususiyatini, xarakterini, koʻrinishini ifodali tasvirlashga yordam beradi. Masalan: **Xizr, Jamshid (Jam)** kabilar.

“Oshiqnoma” turkumi dostonlarida Sharqning mashhur “Xamsa” dostonlaridagi **Shirin, Layli, Farhod, Majnun, Dilorom, Bahrom, Xusrav** kabi qahramonlarning nomlari birinchi navbatda, allyuziv nom sifatida qoʻllanilib, dostonlardagi maʼlum bir syujetlarga yoki ularning ishq-muhabbatiga ishora qilib, hosil boʻlgan intertekstuallik vositasida badiiy mazmun

serqatlamligi, qabariqligi ta'minlagan. Ikkinchi tomondan, bu poetonimlar ideal oshiq-ma'shuqlik etaloni sifatida onomastik metaforani hosil qilishga xizmat qilgan. Quyidagi baytlarda ana shu holatlar kuzatiladi:

*Shirin uchun jafo ko'p chekdi Farhod,
Bu dunyodin kechdi u zori noshod,
Mastona ko'z, oyim qomati shamshod,
Quloq solib bu afg'ona, kel emdi. [19.: GS. 233-b]*
Ba'zan bu poetonimlar qatoriga "Layli va Majnun" dostonining qahramonlari – **Layli va Majnun**lar ham qo'shilib, baytdagi mazmun qabariqligi va emotsionalligi yanada oshirilgan:
*Majnun oshiq bo'lib kezadi hayron,
Laylini ishqida yig'ladi hazon,
Rahm ayla holimg'a ey shohi xo'bon,
G'arqo aylab dona-dona, kel emdi. [19.: GS. 233-b]*

Uchinchi tomondan, ushbu poetonimlar o'xshatish etaloni sifatida qo'llanilib, o'xshatish asosidan anglashilgan ma'noni bo'rttirib ta'kidlashga xizmat qilgan.

Demak, bu antroponimlarining mumtoz adabiyotda poetonim sifatida shaklanishi va *allyuziv nom, onomastik metafora, o'xshatish etaloni* kabi lingvopoetik vazifalarda qo'llanishi bevosita "Xamsa"chilik an'analari bilan bog'liq. Masalan, **Farhoh** ismi ham "Oshiqnoma" dostonlari matnida "ishqdan devona, jinni bo'lgan oshiq", "muhabbat qissasining qahramoni", "tog' qazuvchi" kabi o'ziga xos uslubi-lingvopoetik ma'nolarni ifodalab kelgan:
*Ishq yeli har kimni ayladi barbod,
Har kimga duch kelsa, aylaydi faryod,
Besutun tog'ini ko'p qazdi Farhod,
Shirin ko'rsin, Farhod tomoshasini. [19.: OG'Sh. 30-b]*
"Oshiqnoma" dostonlari matnida diniy poetonimlar salmog'i ham anchagina:

Luqmon – qadimgi Eronning kayoniylar sulolasiga mansub shoh Kayqubod davrida yashab o'tgan, Sharq xalqlari orasida buyuk hakim sifatida mashhur bo'lib, Qur'oni karimda ham donishmand sifatida tilga olingan. "Qisasi Rabg'uziy"da keltirilishicha, Luqmon Dovud alayhissalom davrida yashagan habashiy bir qul edi. Uning ming, hatto 1600 yil yashagani naql qilinadi. U Ollohdan o'ziga uzoq umr so'raganida Olloh taolo unga yetti burgutning umrini bag'ishlagan ekan. Alloh taolo Luqmondan: "Payg'ambarlik beraymi yoki hikmat?" – deb so'raganida u hikmatni tanlagan, shunda Alloh

taolo hikmatni ato etgan ekanki, barcha payg'ambarlar ham uning nasihatlariga muhtoj bo'lgan ekanlar [17.: 74]. Quyidagi baytdagi **Luqmon, Sulaymon** poetonimlaridan maqsad haqiqiy ishq dardining ilojini (shifosini) eng kuchli hakimlar ham, eng buyuk ahli donishlar ham bilmasligini hissiy-ta'siriy bo'rttirib kuchaytirishdir:

*Bu dardima ayla darmon,
Tabiblarning piri Luqmon,
Dovud o'g'li er Sulaymon,
G'aribim senga topshurdim. [19.: OG'Sh. 56-b]*

Sulaymon – Qur'onda nomi zikr etilgan payg'ambarlardan biri, Dovudning o'g'li odil va dono hukmdor. Sulaymon barcha insu jin va hayvonot olamining ham podshohi bo'lgan. Uchar shamollar ham uning ixtiyorida bo'lib, Sulaymon taxtini istagan joyiga eltib qo'ygan. Sulaymon nomi bilan bog'liq taxti Sulaymon birikmasi mumtoz adabiyotimizda va xalq og'zaki ijodida an'anaviy tarzda qo'llanilib kelingan. "Oshiqnoma" dostonlari matnida ham taxti Sulaymon birikmasi intertekstuallikni yuzaga keltirishga xizmat qilgan:

*-Shahri Lutni besh yuz farishta yiqdi,
Bod ustinda qurdi Sulaymon taxti.
Lu yili on hazrat me'rojg'a chiqdi,
Ul samodan arslon yuzugin oldi. [19.: OG'Sh. 92-b]*

Masih \ **Masiho** antroponimlari "G'iyos ul-lug'at"da keltirilishicha, "do'st va ko'p sayr qiluvchi" ma'nosini bildiradi. Chunki u zot Haqning do'sti bo'lgan va yolg'izligi uchun yer yuzini ko'p kezgan. Shu ikki ma'nosi bilan Iso alayhissalomning laqabiga aylangan. Iso a.s.ni anglatib, uning ismi oldidan qo'yiladi yoki alohida qo'llanadi [14.: 260]. Alisher Navoiyning "Tarixi anbiyo va hukamo" asarida yozishicha: "ul o'likkim, Iso a.s. tirguzdi, Inb ul-A'juz erdi. Va sharhi budurkim, sayr asnosida bir ajuzani ko'rdikim, bir qabr boshida muassir navha qiladur. Kayfiyatini so'rdi. Dedikim, o'g'lum erdi va firoqidin betoqatmen. Iso a.s. duo qilib, Tengri taolo ul mayyitqa ruh kiyurdi va o'luk tirilgach, iltimos qildikim, duo qilg'ayki, burung'i holig'a borg'ay va mavt saqaroti bo'lmag'ay. Ruhulloh duosi bila bu ish ham bo'ldi..." [3.: 590-591] U xalq talabiga ko'ra o'lganiga 4 ming yil bo'lgan Som ibn Nuhni ham tiriltiradi. Balchiqdan ko'rshapalak yasab, nafasi bilan unga jon ato etadi.

Demak, Iso nafasi, Iso dami, Masih anfosi kabi iboralar shu bilan bog'liq. Bu poetonim "Oshiqnoma" dostonlarida ham, xuddi mumtoz adabiyot namunalaridagidek, ma'shuqaning "tiriltiruvchi" la'li (labi), kalomi, dami (nafasi) sifatida ba'zan intertekstuallik – talmeh (*Alqissa, bu javoblarni tamom qilg'andin so'ng kun botar orqa tarafdin yashil asoli bir bobo hozir bo'ldi. Bobo Masih nafasning oldig'a chiqib, yuz ming odob birla qo'lin aliflom qilib bir so'z aydi: ...* [19.: OQ. 192-b] tarzida satrlarga go'zal badiiylik olib kiradi va lirik qahramon xarakterini bir lahzada tavsiflashga erishadi. Ushbu antropoetonim bilan shakllangan bunday baytlarni "Oshiqnoma" dostonlarining o'nlagan o'rnida uchratish mumkin.

XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ / CONCLUSION). Xulosa sifatida aytish mumkinki, ushbu qaydlar "Oshiqnoma" dostonlari matnida qo'llangan xalq og'zaki ijodining til xususiyatlarini sharhlashda poetonimlarning ham o'ziga xos ahamiyati borligini dalillay oladi. Har bir poetonim badiiy matn tarkibida emotsional-ekspressivlikni oshiradi. Shunisi aniqki, xalq og'zaki ijodida qo'llangan poetonimlar shunchaki ishlatilmagan, ular xalq og'zaki ijodi manbaalarining boyligini tarkibiy qismi sanaluvchi nomlarda muayyan maqsadni ko'zlagan holda, samarali va o'rinli foydalanish qobiliyatini, o'ziga xos individual uslubini hamda ana shu onomalar bilan bog'liq tarixiy, adabiy, diniy, etnografik va umuman, ensiklopedik bilimlari darajasini baholashda muhim hisoblanuvchi omillardan biridir. Bu vositalar "Oshiqnoma" dostonlari matnida qo'llanib, musiqiy ohangdorligi, ta'sirchanligi, nutqiy ravonligi, jarangdorligi va umuman, badiiy qimmatining yanada oshishini ta'minlagan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Aysu Ata. *Kisasu'l enbiya*. – Ankara, 1997.
2. Alisher Navoiy. *Qomusiy lug'at*. Ikkinchi jild. – Toshkent: Sharq, 2016.
3. Алишер Навоий. *Мажолис ун-нафоис* \ Тўла асарлар тўплами, 8-жилд.
4. Алишер Навоий. *Мукамал асарлар тўплами*. 20 томлик. XV том. – Тошкент, 1999.

5. Анданиязова. Д. Бадий матнда ономастик бирликлар лингвопоэтикаси: Филол. фан. фалсафа док. (PhD) ...дисс. – Т, 2017.
6. Йўлдошев М. Бадий матннинг лингвопоэтик тадқиқи: Филол. фан. докт. ... дисс. – Тошкент, 2009.
7. Калинин В.М. Теоретические основы поэтической ономастики: Автореф. дисс. докт. филол. наук. – Киев, 2000.
8. Колоколова Л.И. Ономастика в художественной речи А.П.Чехова: Автореф. дисс. канд. филол. наук. – Киев, 1970.
9. Магазаник Э.Б. Поэтика имен собственных в русской классической литературе: Автореф. дисс. канд. филол. наук. – Самарканд, 1967.
10. Махмудов Н. Ойбек шеърятдаги ўхшатишларнинг лингвопоэтикаси // Ўзбек тили ва адабиёти. – Тошкент, 1985. – № 6.
11. Махмудов Н. Шайхзода сўзининг лингвопоэтикасига чизгилар // Ўзбек тилшунослигининг долзарб масалалари. Илмий-назарий анжуман материаллари. – Тошкент, 2009.
12. Мирзаев И.К. Проблемы лингвопоэтической интерпретации стихотворного текста: Автореф. дисс. докт. филол. наук. – Ташкент, 1992.
13. Михайлов В.Н. Собственные имена персонажей русской художественной литературы XVIII и первой половины XIX в., их функции и словообразование: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – М., 1956.
14. Мухаммад Гиёсиддин. Гиёс ул-луғот. Жилди 2. – Душанбе: Адиб, 1988.
15. Нурмонов А. Танланган асарлар. III жилд. – Тошкент: Академнашр, 2012.
16. Худойберганаева Д. Матннинг антропоцентрик тадқиқи. – Тошкент: Фан, 2013.
17. Қисаси Рабғузӣй. Иккинчи китоб. Нашрга тайёрловчилар: Э.Фозилов, А.Юнусов, Ҳ.Дадабоев. – Тошкент: Ёзувчи, 1991.
18. Худойберганаева Д, Анданиязова Д. Ўзбек тили поетонимларининг изохли луғати. – Тошкент: "Turon zamin ziyo", 2016.
19. Хоразм дostonлари. Ошиқнома. 1-китоб (2006), 2-китоб (2006), 3-китоб (2008), 4-китоб \ Масъул муҳаррир С.Р.Сапарбоев. – Урганч: "Хоразм" нашриёти, (2009).